

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

АДЫГАБЗЭМ ИПАДЕЖХЭМ ЯЕГЪЭДЖЭН (ТЫРКУБЗЭ ЗЫЛУЛЬ
ЕДЖАКІОМЭ АПАЕ)Ruzana DOLEVA¹

Аннотациер

Адыгабзэм ипадеж системэ падежиплл хиубытэрэр: цлэлэ, эргатив, лэжь, гэунэф. Мыхэм язэгъэшлэн тыркубзэ зылуль еджаклохэмклэ кыныгъохэр епхыгъэх, сыда плэмэ адыгабзэм ежь иунэе нэшанэхэр илэх, нэмык бзэхэми, тыркубзэми атеклыхэу. Ахэр икыоу еджаклохэм агурыбгъэлон фæе, сыда плэмэ гушылэхуыгъэ тэрэз бгъэпсыным фэшл падеж шьуашэхэм мэхъанэшхо ял. Адыгабзэр эргатив гъэпсыклэ зилэ бзэхэм ахэхэ, ащ игушылэхуыгъэ игъэцклакло падеж шьошитлу ил (цлэлор ыкли эргативыр), номинативнэ гъэпсыклэ зилэ бзэхэм афэмыдэу. Гъэцклакlor падеж шьуашэу зэрыуцощыр глаголым илылэсыныгъэ епхыгъ. Лымылэс глаголым иер цлэлэ падежым еуцуо (Клалэ-р матхэ.), лылэс глаголым иер – эргативым (Клалэ-м усэр етхы.). Лымылэс глаголым игушылэхуыгъэ едзкыгъэ дополнение хэтышьушт (Клалэ-р къэлэм-клэ матхэ.), лылэс глаголым иер зэнклэ дополнение хэмытэу бгъэпсышьуштэп. Падеж пэпчэ ежь ыгъэцаклэрэ пшьэрылхэр илэх. Цлэлор пштэмэ, ар лымылэс глаголым игъэцклакloу ыкли лылэс глаголым идополнение занклэу мэхьу. Эргативым нахь пшьэрылхыбэ зэшлуехы: лылэс глаголым игъэцклакly, едзкыгъэ дополнениер къегъэлыагъо, чыплэр, уахьтэр, loфыр зэрагъэцаклэрэ lэмэ-псымэр. Лэжь падежым лъэныкыор къегъэлыэгъошъу, едзкыгъэ дополнение пшьэрылхыр зэрехьэ, lашэу loфыр зэрагъэцаклэрэр. Падеж шьуашэхэм якъэтхыхъан маклэп бзэшлэныгъэлэжхэм loфшлагъэу фагъэхыгъэхэрэр (Рогава, Керашева, 1966; Кумахов, 1967; Шагиров, 1967; Шьаукъо, 1983; Багиорокова, 2016). Ау тэ нэмык лъэныкыоклэ тыкъеклолэшт: сыдэуштэу мы упчлэм изэхэфын еджаклохэмклэ нахь lэрыфэгъоу, нахь гурыloгъошloу бгъэпсын плъэкlyшта.

лункыбзэ Гушылэхэр: Падеж Зэхьокын, Лылэс, Лымылэс, Гъэнэфагъэ, Мыгъэнэфагъэ Шьуашэхэр, Гушылэхуыгъ.

ADIGE DİLİNDE İSMİN HALLERİNİN TÜRKÇE KONUŞAN ÖĞRENCİLERE
ÖĞRETİLMESİ

Öz

Adige dilinin hal sistemi dört hal durumunu içerir: yalın, ergatif, araçsal, çekimli. Adige dilinin, Türkçe de dahil olmak üzere diğer dillerden farklılaşan kendine has özellikleri olduğundan, Türkçe konuşan öğrencilere eğitim verirken birçok zorluk yaşanmasına neden olurlar. Hal formları cümle yazmada önemli bir rol oynar, bu nedenle öğrencilerin bunlara hakim olması önemlidir. Adige dili ergatif sisteme sahip diller arasında yer almaktadır. Yalın hal (nominative case) sistemi olan dillerden farklı olarak cümlenin iki özne biçimi (yalın ve ergatif) vardır. Öznenin durumu yüklem fiilin geçişliliğine bağlıdır. Geçişsiz bir fiilin öznesi yalın durumdadır, geçişli bir fiilin öznesi ise ergatif durumdadır. Dolaylı bir nesne geçişsiz bir fiil cümlesinde sunulabilir. Ve geçişli bir fiil cümlesinde her zaman doğrudan bir nesne sunulmalıdır. Her durumun bir cümlede kendi anlamı ve kendi görevleri vardır. Yalın durum, geçişsiz bir fiilin öznesi ve geçişli bir fiilin doğrudan nesnesidir. Ergatif durum daha fazla işlevi yerine getirir: geçişli bir fiilin öznesi, dolaylı bir nesne, bir yer, zaman zarfı, bir eylem aracı. Araçsal durum, eylemin yönünü, eylem aracını

¹ Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kafkas Dilleri ve Kültürü Bölümü, Çerkez Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Düzce/TÜRKİYE, e-posta: ruzana@duzce.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2217-3669.

Bu Yavına Atıfta Bulunmak İçin/Cite as: Doleva, R. (2024). Адыгабзэм Ипадежхэм Яегъэджэн (Тыркубзэ Зылуль Еджакломэ Апае) / Adige Dilinde İsmın Hallerinin Türkçe Konuşan Öğrencilere Öğretilmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(Özel Sayı), 61-76.

gösterebilir ve dolaylı bir nesne olabilir. Adıge dilinin durum biçimlerinin tanımlanmasında birçok dilbilimci yer almıştır (Rogava, Kerasheva, 1966; Kumakhov, 1967; Shagirov, 1967; Shauko, 1983; Bagirokova, 2016). Ancak biz bu konuya farklı bir açıdan yaklaşmak istiyoruz: Bu zor konuyu öğrencilere en iyi ve daha açık bir şekilde nasıl anlatabiliriz.

Anahtar Kelimeler: Duruma göre değişim, Geçişli, Geçişli belirli-belirsiz biçimler, Cümle.

Пэубл

Эргатив гэпсыклэ зилэ бзэу дунаим тетыр маклэп, ахэмэ ащыщ кавказ бзэ унагьори. Адыгабзэр кавказыбзэхэм яабхъаз-адыгэ бзэ кьутамэ хэхьэ. Мы бзэхэм ягьэпсыклэ нэшанэхэм куоу тахэмыхьэу, адыгабзэм ипадеж системэрэ ащ иеггэдэжэнрэ тыкьышыуцун. Нахьыбэмклэ, адыгабзэм падежилл кьыхагьэщэрэр. Ахэм зэфэшхьаф синтаксис пшэрыльхэр зэрахьэх (Рогава, 1966: 61-67). Цлэу падеж зэхьоклыныр зинэшанэхэм шьошитлу ял: гьэнэфагьэрэ мыгьэнэфагьэрэ.

падеж	мыгьэнэфагьэ	гьэнэфагьэ
цлэелo	--	р
эргатив	--	м
лэжь	клэ	мклэ
гьэунэф	-эу // -у	

Падежхэр еджаклохэм зэрагьашлэ хьумэ, аналэ зытебгьэтын фаер а зы падеж шьуашэм пшэрыль зэфэшхьафхэр зэрилэхэр ары, сыда пломэ тыркубзэм ащ фэдэм ушырихьыллэрэп, ащ кьыхэклэу гущылэухыгьэр агьэпсы хьумэ, падеж шьуашэу зэрагьэуоцтыр кьин кьащэхьу.

Шыклэхэр

Адыгабзэм ипадеж системэ зэрагьашлэ хьумэ, кьиныбэхэм яутэклых еджаклохэр. Ащ кьыхэклэу, тэ зэрэтшлэшрэмклэ, ашлэрэ бзэр, ащ инэшанэхэр кьызфэбгьэфедээ, зэгьэпшэн пшызэ, мы упчлэр агурыбгьаломэ нахьышлу. Арышь, зэпэгьэуцун, зэгьэпшэн амалхэр тлэ кьызэрихьэу зыфэдгьэуцужьыгьэ пшэрыльыр зэшлотхын тимурад.

Кьыклэлыкьлауагьэр

Апэу еджаклохэр цлэелo падеж клэухым нэлуасэ зыфэхьухэрэр шьхьэ, упчлэ, кьэзгьэлыагьорэ цлэпапклэхэр зэрагьашлэ хьумэ ары. Адыгабзэм кьэзгьэлыагьорэ цлэпапклэхэм шьошищ ял: мы (мыгьэнэфагьэ, зы пчьагь), мыр (гьэнэфагьэ, зы пчьагь), мыхэр (гьэнэфагьэ, бэ пчьагь). Тыркубзэм хэт кьэзгьэлыагьорэ цлэпапклэхэм ащ фэдэ шьуашэхэр зэрямылэм кьыхэклэу, мыхэр зэрэбгьэфедэшт шыклэр кьин кьащэхьу. Упчлэхэу мыр хэт? / мыр сыд? / мор хэт? / мор сыд? / ар хэт? / ар сыд? яджэуапхэр цлэпапклэхэу мыр / мор / ар. Мы цлэпапклэхэм ягьусэ пкьыгьуацлэхэм падеж клэух ялэп: Мыр хэт? – Мыр льыжьы. Ар хэт? – Ар еджакло. Мор сыд? – Мор мылэрыс. Ау мы цлэпапклэхэр гьэклэкыгьэхэу дгьэфедэ хьумэ – мы / мо / а – пкьыгьуацлэу ягьусэхэм падеж клэух ялэн фае: мы тхылыр / мо чьыгыр / а хьалыгьур. Нахь икьоу еджаклохэм мыр зэхафыным пае мыщ фэдэ таблицклэ кьэтэгьэлыагьо пкьыгьуацлэхэмрэ кьэзгьэлыагьорэ цлэпапклэхэмрэ зэрээдагьэфедэщтыр:

<p style="text-align: center;">Пкыгыуац1эхэмрэ кьэзгьэлыагьорэ ц1эпапк1эхэмрэ зэрээдагьэфедэрэ ш1ык1эм шьулыпыль / İsimlerle birlikte işaret zamirlerini kullanma biçimine bakınız</p>			
<p style="text-align: center;">кьэзгьэлыагьорэ ц1эпапк1эхэм яшыуашэхэр / İşaret zamirlerinin biçimleri</p>			
зы пчъагь / tekil		бэ пчъагь / çoğul	
мыгьэнэфагьэ / belirtisiz	гьэнэфагьэ / belirtili	гьэнэфагьэ / belirtili	
мы	мы-р	мы-хэ-р	
мо	мо-р	мо-хэ-р	
а	а-р	а-хэ-р	
<p style="text-align: center;">пкыгыуац1эм ишыуашэхэр / İsim biçimleri</p>			
зы пчъагь / tekil		бэ пчъагь / çoğul	
мыгьэнэфагьэ / belirtisiz	гьэнэфагьэ / belirtili	мыгьэнэфагьэ / belirtisiz	гьэнэфагьэ / belirtili
тхыль	тхыльы-р	тхыльы-х	тхыль-хэ-р
пчъэ	пчъэ-р	пчъэ-х	пчъэ-хэ-р
унэ	унэ-р	унэ-х	унэ-хэ-р
<p style="text-align: center;">пкыгыуац1эрэ кьэзгьэлыагьорэ ц1эпапк1эрэ зэгьусэхэу / İsimle işaret zamiri birlikte</p>			
ц1эпапк1 / zamir	пкыгыуац1 / isim		
зы пчъагь, мыгьэнэфагьэ / tekil, belirtisiz	зы пчъагь, гьэнэфагьэ / tekil, belirtili	бэ пчъагь, гьэнэфагьэ / çoğul, belirtili	зы пчъагьэ мыгьэнэфагьэ пкыгыуац1э ягьусэп / Tekil durumda belirtisiz isim eşlik etmez

Мы	тхылы-р	тхыль-хэ-р	тхыль
Мо	пчъэ-р	пчъэ-хэ-р	пчъэ
А	унэ-р	унэ-хэ-р	унэ
зы пчъагъ, гъэнэфагъэ / tekil, belirtili	зы пчъагъ, мыгъэнэфагъэ / tekil, belirtisiz	зы пчъагъэ гъэнэфагъэ пкыгыуацлэ ягъусэп / tekil durumda belirtisiz isim eşlik etmez	бэ пчъагъэ гъэнэфагъэ пкыгыуацлэ ягъусэп / çoğul durumda belirtili isim eşlik etmez
Мы-р	тхыль	тхылыр	тхыльхэр
Мо-р	пчъэ	пчъэр	пчъэхэр
А-р	унэ	унэр	унэхэр
бэ пчъагъ гъэнэфагъэ / çoğul, belirtili	бэ пчъагъ, мыгъэнэфагъэ / çoğul, belirtisiz	зы пчъагъэ гъэнэфагъэ пкыгыуацлэ ягъусэп / tekil durumda belirtisiz isim eşlik etmez	бэ пчъагъэ гъэнэфагъэ пкыгыуацлэ ягъусэп / çoğul durumda belirtili isim eşlik etmez
Мыхэр	тхылы-х	тхылыр	тхыльхэр
Мохэр	пчъэ-х	пчъэр	пчъэхэр
Ахэр	унэ-х	унэр	унэхэр

Мыщ даклоу бэ пчъагъэм ит пкыгыуацлэр ренэу гъэнэфагъэ шыуашэм зэритыр зэрагъашлэ: тхыль-хэ-р, унэ-хэ-р. Ащ ыуж нэлуасэ зыфэхъухэрэр лымылэс глаголхэр арых ыкли цлэло падежыр ахэм ягъэцклакло зэрэхъурэр аубытын фæе: Клалэ-р матхэ. Тыркубзэм ипадежэу мыр зытефэрэр Yalın hâl (Nominatif hâli), ау мы падеж шыуашэм клэух илэп: ev (унэ), okul (еджаплэ), yol (гъогу), çocuk (сабий). Арышь, адыгабзэми зэклэ пкыгыуацлэу агъэфедэхэрэр мыгъэнэфагъэ шыуашэм итэу къалох, гуцылэм пае: Клалэ матхэ. Мы унэ. Ащ кыхэкклэу адыгабзэм мыхэр гъэнэфагъэу зэрэщытхэм lof адэпшлэн фæе.

Эргатив падежым гуцылэхуыгъэм игъэпсын нахь пшъэрылыбэ щызэрехъэ, мэхъанэу илэри нахыб. Апэу еджаклохэм ягъэшлэгъэн фæер гуцылэхэу чыплэр, уахътэр къэзгъэлыагъохэрэм ренэу клэухэу -м зэрлэр ары. Эргатив падежыр упчлэхэу тыдэ? (nereye? / nereде? / nereden?), сыдигъо? (ne zaman?), сыдым? (neyi?) яджэуап. Тыркубзэм мы мэхъанэхэр падеж шыошэ зэфэшъафхэмклэ къагъэлыагъо: yönelme, bulunma, ayılma hâli, ащ пае мы упчлэм ехыллэгъэ гъэцкклэнхэр бэу ашлын фæе, гуцылэм пае:

Ишык1эггэ падеж к1эухыр шьутхы: / Gerekli olan hâl bitim eklerini yazınız:

Мак1о тыдэ? / nereye?: кьуаджэ..., мэзы..., тучан(ы)..., еджап1э..., бэдзэр(ы)..., кьалэ...

Сеплгы сыдым? / neye?: хы..., сурэт(ы)... гьогу..., к1алэ..., хьэ..., дэпкь(ы)..., чьыгы...

Уеджэ сыдым? / neyi?: тхыль(ы)..., гьээзет(ы)..., адыгабзэ..., усэ...

Эргатив падежым джыри зы мэхьанэ и1 – пкьыгьор зиер кьеггэлыагьо: сабым иджэгуаль. Мыщ фэдэ шьуашэхэр тыркубзэми хэтых (belirtili isim tamlaması – çocuğun ouuncağı) – in / in / un / ün ачлып1э адыгабзэм эргатив падежым ик1эух кьэк1о (м), ащ кьыхэк1эу мы мэхьанэр еджак1охэм псынк1эу агурэ1о. Шьхьае, тыркубзэм ц1э унаехэми мы аффиксхэр кьызэрэпыхьэрэм фэш1, адыгабзэми арэуцтэу агьэфедэу кьыхэк1ы: Ahmet'in evi – Ахьмэдым иунэ. Адыгабзэм ц1э унаехэм анахьыбэм падеж к1эух кьапыхьэрэп: Ахьмэд иунэ. Эргатив падежым изэггэш1эн нахь дгьэпытэрэ упч1эмэ ащыщ, сыда плэмэ нахь пшьэрылгыбэ гущы1эухыгьэм щызэрехьэ:

Падеж к1эуххэр тэрэзэу шьутхы: / Hâl bitim eklerini doğru yazınız:

гьэцк1ак1о / özne	ч1ып1э / yer	сыдк1э? / neyle?	уахьтэ / zaman
тыгьэ...	унэ....	кьэлэм.....	мафэ....
к1алэ....	мэзы....	тхыль.....	чэщы....
унэ....	урам(ы)....	нэгьундж(э)....	блыпэ....
сянэ....	еджэщ(ы)....	компьютер....	пчыхьэ....
тхыль(ы)....	университет(ы)....	1эгуа(о)....	бжыхьэ....
кьэлэм(ы)....	автобус(ы)....	нысхьап(э)...	гьэмаф(э)....
уиныбджэгьу.....	гьогу....	кьухьэлъат(э)....	к1ымаф(э)...
ятэ....	шхап1э....	цацэ.....	щэджагь(о)....
кьалэ....	еджап1э....	ку...	шэмбэт(ы)....
сэ....	кьуаджэ....	кьухьэ.....	жьоныгьуак1(э)....

Лэжь падежым имэхьанэ тэфэу тыркубзэми хэт (Vasita hâli): сыджк1э? / neyle? – araba ile / ку-к1э, kalemle / къэлэм-к1э. Мы падежми гьэнэфэгьэ к1эухрэ (-мк1э) мыгьэнэфагьэрэ илэх (-к1э), ау мыхэм ягьэфедэн гушылэхуыгьэмк1э зэрэзетеклышхо шылэп, ащ пае тлури бгьэфедэшьюцт: Кьухьэлъатэ-к1э сыбыбыгь. / Кьухьэлъатэ-мк1э сыбыбыгь.

Адыгабзэм лэжь падежым лъэныкъори къегьэлъагьо, упч1э тыдык1э? иджэуап: мэзымк1э, унэмк1э. Охьтэ мэхьанэри къетышью: такьикьипшы-к1э, зы мазэ-к1э, илъэситфы-к1э. Мы мэхьанэр илэ хьумэ, мыгьэнэфэгьэ к1эух нылэп къыпыхьэрэр (к1э).

Тэрэзэу гушылэхэр зэжьюгьэгьыс: / Sözcükleri doğru biçimde eşleştiriniz	
Сыджк1э? / Neyle?	Сыд аш1эрэр? / Ne yapıyorlar?
тхылымк1э	1. мэпщэрыхьэх
кьухьэлъатэк1э	2. мак1ох
щыуанымк1э	3. затхьак1ы
мэш1окук1э	4. мэбыбых
псык1э	5. мэджэгух
нысхьапэмк1э	6. еджэх
къэлэмымк1э	7. мапк1эх
ш1уанэмк1э	8. матхэх

Мы пкъыгьуац1эхэр шьошэ тэрэзым ижьюгьэуцу: / Bu isimleri doğru biçime getiriniz:

пкъыгьуац1эхэр / isimler	ц1эел0 падеж (мыгьэнэфагьэ)	эргатив падеж (гьэнэфагьэ)	лэжь падеж (мыгьэнэфагьэ)
уашьо			
1унк1ыбзэ			
унэ			
сабын			
к1алэ			
ны			
пшьашьэ			
ц1ыфы			
пхьэнт1эк1у			

Гьэунэф падежым иупч1э анахь зэхэмыфыгьэмэ ащыщ, бзэм джыри ч1ыплэшхо щыубытрэп адырэ шьуашэхэм афэдэу. Ауштэу щытми, мыри падеж шьошэ шьхьафэу

кыхызгэщырэр нахьыб. Мы падежым ит пкыгьуацлэм ишъуашэ ренэу зы клэух илэр, гьэнэфагьэу е мыгьэнэфагьэу щытэп. Зэращк1э е зещэу ы-к1э кыгьухрэ ц1эм ик1эухыр -эу: тхыль-эу, ц1ыф(ы)-эу. Зещэу э-к1э кыгьухрэ ц1эм ик1эухыр -у: матэ-у.

Гьэунэф падежым ик1эух ештэ причастием ыпэ ит ц1эм: ц1ыф-эу дэсыр, тхыль-эу зэджагьэр. Пкыгьом зызэрэзблихьурэр кьегьэлягьо: мыжьоу чьыгьэ. Егьэпшэныри егьэпсышъу мы падежым: *Къандж тэмэ шлуцлумлоу* шъхьац блэгьит1ур тхышъхьэм кьэфэхы. Мэрзэбэч *мыжъобгьу шьонт1эоу* шым зыкьыридзыхыгь.

Падежхэм ямэхьан изэгьэш1эн зы ильэсэп ык1и ильэсит1оп ыхьырэр, сыда плэмэ ильэс кьэс мы упч1эр нахь зэхафы, нахь шьошэ кьинхэр зэрагьаш1э, яш1эныгьэ хагьахьо. Ят1онэрэ ильэс еджэгьум лылэс глаголхэр зэрагьаш1э зыхьук1э, падежхэм кьафэтэгьээжы. Ц1эхэм гьэнэфагьэ шъуашэри, мыгьэнэфагьэри зэрялэр агу кьэтэгьэк1ыжы:

Зэжьугьапшэ / karşılaştırım	
мыгьэнэфагьэ ц1эхэр / belirtisiz isim	гьэнэфагьэ ц1эхэр / belirtme isim
Сэ пшьашьэ горэ синэлуас. / Ben bir kız tanıyorum.	Сэ мо пшьашьэр синэлуас. / Ben şu kız tanıyorum.
О тхыль уеджэ. / Sen kitab okuyorsun.	О мы тхыльым уеджэ. / Sen bu kitab okuyorsun.
Гьэцэк1эн сэш1ы. / Ödev yapıyorum.	Гьэцэк1эныр сэш1ы, сыда плэмэ неущ еджап1эм ськ1ощт. / Ödevi yapıyorum. Çünkü yarın okul var.

Сыда плэмэ лылэс глаголым игьэцэк1ак1о эргатив падеж гьэнэфагьэ шъуашэм итын фае, ц1эло падежым ит зэнк1э дополнение к1ыгьоу. Мы гущылэухыгьэм игьэпсын нахь зэхэфыгьуай, гущылэу хэтын фаери нахьыб, ахэри падеж гьэнэфагьэхэм арыбгьэуцозэ пш1ын фае, арышъ, падеж шъуашэхэм мэхьанэшхо щаубыты лылэс глаголом иегьэджэн:

Зэжьугьапшэх: / Karşılaştırınız:	
лымылэс / geçişsiz	лылэс / geçişli
дэн	дын
Ар мадэ.	Ащ <i>джанэр</i> еды.

ТХЭН	ТХЫН
Ар матхэ.	Ащ усэр етхы.
ШХЭН	ШХЫН
Ар машхэ.	Ащ клэнклэр ешхы.
ЩЭФЭН	ЩЭФЫН
Ар мэщафэ.	Ащ хьалыгьур ещэфы.
ТХЬАКЛЭН	ТХЬАКЛЫН
Ар мэтхьаклэ.	Ащ лагьэхэр етхьаклых.
БЗЭН	БЗЫН
Ар мабзэ.	Ащ тхьанэр ебзы.

Льылэс глаголхэм едзэклыгьэри ыкли зэнклэ доплнениери ягьусэн ыльэклышт, ащ пае гушылэухыгьэгьэпсыныр гьэхьыльагьэ мэхьу. Апэу еджаклохэм агу раубытэн фаер льылэс глаголым зэнклэ доплнение зэригьус зэпытыр, льымылэсым ащ фэдэ нэшанэ зэримылэр ары. Ар дгьэпытэным пае мыш фэдэ гьэцэклэнхэр яттышгьушт:

Щысэм шьуепльызэ, глаголхэр тэрэзэу кьыхэшьух: / Örneğe bakarak fiilleri doğru biçimde gösteriniz:			
гьэцэклакlo / özne	доплнение / nesne	глагол / fiil	
		льымылэс / geçişsiz	льылэс / geçişli
Еджаклом	гьэцэклэныр		етхы
Еджакlor	=====	матхэ	
		мэгыклэ	егыкly
Сянэ	=====		
Сянэ	щыгьын шлоихэр		
		мэтхьаклэ	етхьаклых
Сянэжэ	лагьэхэр		

Сянэжъ	=====		
		сэпхъанк1э	сэпхъэнк1ы
Сэ	джэхашъор		
Сэ	=====		
		мэлъак1э	ельэк1ы
Ащ	сапэр		
Ар	=====		
		машхэ	ешхы
Сабыим	хъалыгъур		
Сабыир	=====		
		мабзэ	ебзы
Сятэжъ	=====		
Сятэжъ	тхъапэр		
		мат1э	ет1ы
Сятэ	хатэр		
Сятэ	=====		
		мэщэфэх	ацэфых
Ахэм	мы1эрысэхэр		
Ахэр	=====		
		мэтыгъо	етыгъух
Тыгъуак1ом	дышьэхэр		
Зыгорэ	=====		
		мадэ	еды
Сянэжъ	=====		
Сянэжъ	джанэр		

Иश्यक1эггэ гушы1эхэр хэжгүггэууу: / Gerekli sözcükleri yazınız:		
ггэцк1ак1о / özne	дополнение (-р) / nesne	глагол / fiil
хэтүм?	сыдыр?	сыд ыш1эра?
Пшгашгэм		ехы.
К1алэм		ешы.
Сянэ		етхак1ых.
Уятэжг		кьелуатэха?
Ахэм		аш1ых.
Иныбджэггү		кьыщэфыгг.
Тиггунэггүхэм		ахыгг.
Сабыйхэм		пачыггэх.
Ятэ		ефы.
Сшы		еш1ы.
ггэцк1ак1о / özne	дополнение (-р) / nesne	глагол / fiil
хэтүм?	сыдыр?	сыд ыш1эра?
	саер	еды.
	ахгцэр	елгытэ.
	пцэжгыер	кьыхедзы.
	унэр	еш1ы.
	лаггэхэр	етхак1ых.
	мы1эрысэхэр	егоцых.
	лыр	ик1ас.
	1альмэкгыр	еггэт1ылы.
	упч1эр	кьыгурэ1о.
	сурэгтыр	еш1ы.

чыплэ	Тыгъуасэ <u>мэзым</u> сыщылагъ. Сэ <u>унэм</u> сис.	
	Ахэр <u>хым</u> щесых. Мылэрысэхэр <u>матэм</u> илбых.	
гъэцклакlo	<u>Кlалэр</u> мэгущылэ. <u>Ар</u> матхэ.	
	<u>Кур</u> урамым рэкlo. <u>Пшьашъэхэр</u> зэдэджэгух.	
уахътэ	Ар <u>чэщым</u> класэу къэкложыгъ.	
	<u>Бжыхьэм</u> бзыухэр хэгъэгуфабэм мэбыбыжбых.	
гъэцклакlo	<u>Сабыим</u> иджэгуальэхэр ритэкъухьагъэх.	
	<u>Кlалэм</u> ятэжъ псы фехьы.	
лъэныкъо	Автобусым <u>джабгъумкlэ</u> ыгъэзагъ.	
	Цыфыхэр <u>мэзымкlэ</u> клоштыгъэх.	
зэнкlэ дополнение	Сэ <u>лагъэхэр</u> сэтхьакlых. Ащ <u>мылэрысэр</u> ешхы.	
	Тигъунэгъу <u>къэгъэгъэ</u> дахэхэр ыгъэтlысыгъэх.	
lашэ	Еджакlохэр <u>къэлэмкlэ</u> матхэх.	
	Лыр <u>цацэкlэ</u> ешхы. Тучаным <u>картэкlэ</u> щэщафэ.	
едзэкlыгъэ дополнение	Кlалэр <u>тхылбьым</u> еджэ. Сэ <u>телевизорым</u> сеплбьы.	
	Кlэлэегъаджэм <u>упчlэм</u> иджэуап къеты.	
уахътэ	<u>Мэфитфыкlэ</u> сыкъэкlощт.	

<u>Мазэк1э</u> мы тхылбыр кьэсыухыгъ.			
Падеж к1эухыр шьутхы: / Hâl bitim eklerini yazınız:			
К1алэ... тхылбы... еджэ.			
1азэ... сымаджэ... е1азэ.			
Нанэ... тучаны... мак1о.			
Хьак1эхэ... кьалэ... кьэк1уагъэх.			
Синыбджэгъу... псыхьо... к1уагъэ.			
Асиет... кьушьхьэ... щы1агъ.			
Тыгъуасэ ку... кьуаджэ... сык1уагъ.			
Хьак1эхэ... унэ... исых.			
Сянэ... шагу... епхьэнк1ы.			
К1ымафэ... бэрэ ос(ы)... кьесы.			
Ар мэфит1у... тадэжь кьэк1ошт.			
Чэтыу... щатэ... ышхыжьыгъ.			
Упч1эхэм яджэуап шьутхы: / Soruların cevaplarını yazınız:			
егъажэ (сыдыр?)		еш1ы (сыдыр?)	
кьыщэфыгъэх (сыдхэр?)		тель (сыдым?)	
мэпщэрыхьэ (хэт?)		к1уагъэ (сыдк1э? тыдэ?)	
кьыгъэзэжьыгъ (тхьапшк1э?)		кьэбыбышт (сыдигъо?)	
мабзэ (сыдк1э?)		кьехьы (сыдыр? сыдк1э?)	
мэджэгу (сыдк1э?)		хэс (тыдэ?)	
кьэтэджыгъ		кьыщэфыгъ	

(сыдигъо?)		(сыдыр?)	
ылыгы (сыдыр?)		щеджэ (тыдэ?)	
Пкыгыуацлэхэр сьд фэдэ падеж ита? / İsimler hangi hâldedir?			
Мэшлокур макло. / Tren gidiyor.	Мэшлокур / tren – цлэло падеж / yalın hâl, гьэцэклакло / özne, гьэнэфэгьэ / belirtili.		
Ощхыр къещхы. / Yağmur yağıyor.			
Осыр къесы. / Kar yağıyor.			
Сэ псым сешьо. / Ben su içiyorum.			
Ар пчэдыжкым жьэу къэушы. / O sabah erken uyanıyor.			
Пшьашьэр мэшафэ. / Kız, alış-veriş yapıyor.			
Клалэр тхылбым еджэ. / Genç, kitap okuyor.			
Къазыр псыхьом щесы. / Kaz nehirde yüzüyor.			
Хы лушьом унэхэр лутых. / Deniz kıyısında evler var (duruyorlar).			
Зи унэм исэп. / Evde hiç kimse yok (oturmuyor).			
Зыгорэ пчэм кьытео. / Biri karıyı çalıyor.			
Мурат куклэ кьеклухьэ. / Murat arabayla geziyor.			
Сабыир топымклэ мэджэгу. / Çocuk topla oynuyor			
Ар клэлэгьаджэу мэлажьэ. / O öğretmen olarak çalışıyor.			
Тэрэзэу шьутхы: / Doğrusunu yazınız (yanlışları düzeltiniz):			
Клалэр еджаплэр макло.			

Пшъашгъэр къэлэм матхэх.	
Дакlor сэдэ.	
Чэщыр жъуагъохэр сэшlэты.	
Кlэлэцlыкlухэр топ мэджэгү.	
Еджакlorохэр дэгъоу теджэ.	
Жъыбгъэр къепщэх.	
Къухьэлъатэр Стамбул сэбыбы.	
Пчэдыжъыр жъэу сыкъэушчы.	
Тэ мэзым шъокlo.	

Литературэр

Журналым дэтхэр

Багиорова, И.Г. (2016) Адыгские падежи в современных исследованиях. *Вестник вгу, серия: лингвистика и межкультурная коммуникация*, (4), 85-88.

Тхыльхэр

Гениш, Э. (2008). *Грамматика турецкого языка*. Т. 1. М.: Издательство ЛКИ.

Гишев, Н.Т. (1985). *Вопросы эргативного строя адыгских языков*. Майкоп: Адыг. отд. Краснодар. кн. изд-ва.

Зекох, У.С. (1969). *Система склонения в адыгейском языке*. Майкоп: Адыг. отд. Краснодар. кн. изд-ва.

Зекох, У.С. (2002). *Адыгейская грамматика*. Майкоп: Адыгея.

Кумахов, М. А. (1971). *Словоизменение адыгских языков*. М.: Наука.

Рогава, Г.В. (1966). *Грамматика адыгейского языка*. Краснодар-Мыекъяупэ: Краснодарскэ тхыль тедзапl.